

OUTLINE is de nieuwsbrief van de Rijksuniversiteit Groningen voor relaties op maatschappelijke en wetenschappelijke sleutelposities.

tekst: Ronald Vermeer • foto: Jeroen van Kooten

Liefde voor de ondergrond

Onderzoek doen naar alle aspecten van energie in de ondergrond is zijn kunde, het verspreiden van kennis via onderwijs de eerste prioriteit van Rien Herber, hoogleraar geo-energie.

Na dertig jaar werkzaam te zijn geweest in de energie-industrie, met name Shell en de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM), is Rien Herber de geleerden van de Rijksuniversiteit Groningen komen versterken. Sinds anderhalf jaar is hij operationeel als hoogleraar binnen het Energy and Sustainability Research Instituut Groningen (ESRIG).

‘Er bestaat bij het publiek nog veel te veel onbekendheid met de diepe ondergrond,’ aldus Herber. Dat het hem ernst is met het vergroten van die publieke kennis bleek in maart dit jaar tijdens zijn inaugurele rede bij de aanvaarding van de leerstoel Geo-energie aan de RUG. Daarin bepleitte hij dat geologie en fysieke geografie weer een belangrijk onderdeel van het aardrijkskunde onderwijs op de middelbare school moeten gaan vormen. ‘In een maatschappij waar energie, duurzaamheid en klimaatbeheersing hoog op de agenda staan, speelt basiskennis over de ondergrond een belangrijke rol.’

Opschaling

Onder diepe ondergrond wordt in de Mijnwet alles dieper dan 100 meter verstaan, met uitzondering van aardwarmtewinning, waarvoor een bovengrens van 500 meter geldt. ‘En het is druk daar,’ verzekert Herber. ‘Er zijn nu al zo’n drieduizend diepe boorgaten op land in Nederland. Het totaal aantal concessiegebieden voor winning van olie, gas, zout of aardwarmte beslaat meer dan vijftig procent van het landoppervlak. En er komen maandelijks nieuwe aanvragen binnen, vooral op het gebied van aardwarmte voor het verwarmen van bijvoorbeeld woningen.’ Aardwarmte of geothermie wordt gewonnen door middel van een ‘doublet’: twee putten die op een onderlinge afstand van 1 tot 1,5 kilometer een ondergrondse laag penetreren. Koud water wordt in de ene

put naar beneden gepompt door het reservoir, waar het opgewarmd wordt en daarna komt het in de andere put naar boven. We kunnen de ondergrond niet onuitputtelijk als energie-leverancier benutten, terwijl de vraag naar energie in de wereld alleen maar toeneemt. Herber: ‘Opschaling van de bestaande duurzame energiebronnen is een must. Het vermogen van die bronnen is vaak nog bescheiden. Het moet orden van grootte toenemen om ooit de fossiele brandstoffen te kunnen vervangen. Opschaling moet dus onderwerp van onderzoek zijn via samenwerking van wetenschap, technologie en industrie.’

Terra incognita

Op dit moment is de RUG met overheid en bedrijfsleven in gesprek om in Groningen een Energy Academy van de grond te tillen. In de Energy Academy worden onderzoek, opleiding en valorisatie op het gebied van fossiele en duurzame energie gebundeld. Herber: ‘Veel processen in de ondergrond hebben we in kaart, maar de aarde is nog steeds voor een groot deel terra incognita. Wat mij betreft ligt daar nog een enorme uitdaging. Het proces in de aarde waarin de meeste energie opgesloten ligt, is het bewegen van de continenten, dat ervoor zorgt dat er gebergten ontstaan, zoals de Himalaya waar India tegen Azië aanschuift. Dat schuiven gaat schoksgewijs en leidt tot aardbevingen met alle gevolgen van dien. Maar tegelijk vormen de gigantische spanningsvelden die in de ondergrond aanwezig zijn een enorme bron van potentiële energie die je op een veilige manier graag zou willen omzetten in bruikbare kinetische energie. Ik weet dat het vergezocht lijkt, en het is nog een utopie, maar het blijft me als onderzoeker intrigeren.’

www.rug.nl/staff/rien.herber

Subsidie chronobiologie

RUG als werkgever

Octroolen

Ook in dit nummer:

Inge Hutter

Alumnus van het Jaar 2011

Column Poppema

tekst: Neeltje Miedema • foto: Jeroen van Kooten

Vooroplopen in de gezondheidszorg

Het lijkt een ongewone combinatie, ruimtelijke wetenschappen en gezond ouder worden. Voor Inge Hutter, hoogleraar Demografie, is het een complementaire dagtaak.

Prof.dr. Inge Hutter is de nieuwe decaan van de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen (FRW) aan de RUG. Naast het managen van haar faculteit blijft Hutter als hoogleraar Demografie echter actief in het onderzoek. Ze richt zich vooral op Healthy Ageing. 'Het is inderdaad bijna een dagtaak erbij. Maar wel twee uitdagingen die goed bij elkaar passen,' aldus Hutter. 'Als coördinator Healthy Ageing van de alfa- en gammafaculteiten ben ik goed op de hoogte van wat er bij de universiteit speelt op het gebied van het gezond ouder worden. En er ligt in Groningen al een stevige basis aan onderzoek en projecten op het gebied van gezond ouder worden. Zo hebben we vorig jaar het Healthy Ageing, Population and Society (HAPS) opgericht, een multidisciplinaire samenwerking tussen de RUG-afdelingen demografie (FRW), epidemiologie (Medische Wetenschappen/UMCG) en sociologie (Gedrags- en Maatschappijwetenschappen). HAPS benadert Healthy Ageing-onderzoek vanuit de maatschappelijke en sociaal-culturele invalshoek.'

En HAPS sluit weer nauw aan bij LifeLines. Hutter: 'LifeLines is een lopend grootschalig bevolkingsonderzoek in Noord-Nederland waarin (gezonde én zieke) deelnemers uit drie generaties gedurende ten minste dertig jaar gevolgd worden om inzicht te krijgen in de factoren die van belang zijn bij het ontstaan van chronische ziekten. Op 2 mei jongstleden is de 50.000ste LifeLines-deelnemer ingeschreven.'

Kwaliteit van leven

'Healthy Ageing is een prachtig voorbeeld van een wetenschappelijk programma dat zijn tentakels in alle faculteiten heeft zitten: de biomedische sector, sociologie, antropologie, economie, rechten, psychologie, epidemiologie, geesteswetenschappen, ethiek, communicatiewetenschappen,' aldus een enthousiaste Hutter. 'Een lekker bont gezelschap dat door samenwerking nieuwe inzichten op het gebied van de gezondheidszorg ontwikkelt.'

In het strategisch plan 2010–2015 dat de RUG heeft opgesteld, wordt Healthy Ageing een speerpunt van het universitaire beleid genoemd. Dat schept verplichtingen. Hutter: 'Het is een thema dat iedereen aangaat. We willen allemaal zo lang mogelijk grip en regie hebben over ons eigen leven, onze eigen kwaliteit van leven beschermen. In wetenschapstaal: "empowerment" mogelijk maken.'

Vraaggestuurde hulpverlening

Hutter en haar team doen dat op een volstrekt eigen wijze. 'Onze insteek is gezond ouder worden te benaderen vanuit de participatieve invalshoek. Dat lijkt een open deur, maar onze benadering is uniek in Europa,' legt Hutter uit. 'De kracht van de participatieve benadering is dat de stemmen van mensen zelf tot uitdrukking kunnen komen. Door goed te luisteren en de taal te spreken van de zorgvrager, kan vraaggestuurde hulpverlening effectief en daarmee kostenbesparend worden.' En Hutter wordt gehoord. Zorgverzekeraars zijn geïnteresseerd in haar aanpak en volgen de Groningse ontwikkelingen op het gebied van gezond ouder worden op de voet. De participatieve methode, er is geen ontkomen meer aan. 'En dat wordt alleen maar sterker,' meent de Groningse hoogleraar. 'Niet alleen op universitair niveau, maar ook mondiaal. Mondialisering in de gezondheidszorg is niet meer te stoppen. In Malawi zetten Chinezen onderzoeksinstituten op om Malawiaanse verpleegkundigen op te leiden. Ik verwacht dat binnen nu en vijf jaar westerse onderzoekers door landen als India worden benaderd om daar onderzoeksprojecten in de gezondheidszorg op lokaal niveau vorm te geven. Projecten die volledig door India zullen worden gefinancierd. De mondiale aanpak van vraaggestuurde zorgverlening is nog slechts een kwestie van tijd. En Groningen loopt daarin mooi voorop.'

www.rug.nl/staff/i.hutter

HEADLINE

foto: Jeroen van Kooten

Sibrand Poppema
voorzitter College van Bestuur

Er is iets wonderlijks aan de hand met universiteiten. Studenten hoeven nooit een jaar overnieuw te doen. Als scholier moesten ze elk jaar voldoende halen om door te kunnen stromen naar het volgend jaar. Op de universiteit is dat ineens helemaal anders. Tot voor kort konden studenten in alle rust punten bij elkaar sprokkelen. Jaarlijks hoefden ze maar een klein aantal van de zestig studiepunten te halen. Raar, vind ik dat. Gelukkig bestaat er sinds kort het bindend studieadvies (bsa). Van oudsher heeft het propedeusejaar een selecterende, oriënterende en verwijzende functie. Met het bsa versterken we alle drie die functies.

Haalt een student tweederde van de punten in dit eerste jaar, dan is de kans groot dat hij of zij de studie aankan. Bij minder punten is het advies negatief. Dit vergroot het studiesucces op alle fronten. Studenten denken beter na over de studie die ze willen volgen. En zij die het niveau niet aankunnen of merken dat de studie niet bij ze past, kiezen sneller voor iets anders. Dat zijn in alle opzichten positieve effecten. Zowel voor studenten als voor de universiteit. Het bewijs zien we al dit eerste jaar. Over het eerste halfjaar hebben studenten zo'n vijftien procent meer punten gehaald dan voor de invoering van het bsa. Een significante toename.

Het enige nadeel volgens veel studenten: ze zouden geen tijd overhouden om zich naast hun studie te ontwikkelen. Zelfs in het theoretische geval dat studenten daadwerkelijk zoveel studeren als er in punten voor staat, namelijk zo'n 36 uur per week, blijft er heel veel tijd over. Dat is hetzelfde als suggereren dat iemand met een vaste baan naast zijn werk geen leven meer heeft. Een onzinig argument dus, wat mij betreft.

Wat blijft staan: studenten zijn eerder klaar met hun studie, hoeven dus minder te lenen én ze krijgen een betere voorbereiding op het echte leven (waarin het werk ook gewoon op tijd klaar moet zijn). Dat zijn een heleboel positieve effecten als gevolg van het bsa. En dan heb ik het nog niet eens over de financiële voordelen voor het hoger onderwijs...

Subsidie chronobiologie

Het bestuur van Technologiestichting STW heeft groen licht gegeven aan vijf nieuwe onderzoeksprogramma's, waaronder 'ONTIME' van Martha Merrow, hoogleraar chronobiologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Haar onderzoek richt zich op het repareren van verstoringen van onze biologische klok. Merrows onderzoek ontvangt 5,5 miljoen van STW en 1 miljoen uit het bedrijfsleven. De programma's maken onderdeel uit van het Perspectiefprogramma van STW, dat wordt gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Ze passen bij de topsectoren die het huidige kabinet heeft gedefinieerd en zijn afgestemd met de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). De hightech-sector wordt met de programma's in het bijzonder bediend. De programma's hebben ieder een looptijd van zes jaar en een omvang van tussen 3 en 6 miljoen euro. STW besteedt circa 22 miljoen euro, terwijl vooral het bedrijfsleven ook nog eens 6 miljoen euro bijdraagt.

www.stw.nl

foto: Michel de Groot

RUG favoriet als werkgever

De Rijksuniversiteit Groningen behoort tot de favoriete werkgevers van jonge hoogopgeleiden in Nederland. Dat blijkt uit het Intermediair Imago Onderzoek 2011. De RUG staat dit jaar voor het eerst in de ranglijst van de vijftig meest gewilde werkgevers. De fraaie 46ste plek krijgt extra glans doordat de RUG naast de Universiteit Utrecht als enige onderwijsinstelling doordrong tot de favoriete werkgevers van jonge hoogopgeleiden. 'Uit intern onderzoek blijkt al enige tijd dat de tevredenheid van onze eigen medewerkers stijgt. Het is prachtig dat die resultaten nu ook voor de buitenwereld zichtbaar worden, in elk geval in Nederland. Ons volgende doel is ook wereldwijd te worden gezien als uitstekende werkgever,' aldus Sibrand Poppema, voorzitter van het College van Bestuur. Eind 2010 bleek ook al dat de Groningse universiteit volgens de bladen 'Incompany' en 'Intermediair' tot de beste werkgevers van Nederland behoorde. In een medewerkerstevredenheidsonderzoek van 'Incompany' stond de RUG op de eerste plaats in de categorie universiteiten en op de 23ste in de algehele ranglijst.

www.intermediair.nl

foto: Stijntje de Olde

Alumnus van het jaar

Filosofe-publiciste Stine Jensen is verkozen tot RUG-Alumnus van het Jaar 2011. Rector Magnificus Elmer Sterken heeft haar de prijs – een beeld van de Groningse kunstenaar Jan Steen – uitgereikt op 1 juli bij de Zomer-ceremonie van de RUG, de feestelijke afsluiting van het academische jaar. Jensen is afgestudeerd in zowel literatuurwetenschappen (1996, cum laude) als wijsbegeerte (1997). De jury is van oordeel dat zij de wetenschap dichterbij brengt voor een breed publiek en relevante thema's uit het dagelijks leven weet te verbinden met de zienswijzen en kennis van wetenschappers, waaronder filosofen. Sinds 2009 eert de RUG jaarlijks een alumnus die een bijzondere bijdrage heeft geleverd aan de maatschappij, de wetenschap of de cultuur. De Alumnus van het Jaar geldt als een belofte voor de toekomst en is een inspiratiebron voor anderen. Eerdere winnaars waren Jeroen Smit (2009) en Jelle Brandt Corstius (2010).

www.stinejensen.nl
www.rug.nl/alumni/nieuws

Bron: Jaarverslag RUG 2010

Samenwerking Groningen Seaports

Sinds 1 februari 2011 is Iris Vis hoogleraar Industrial Engineering bij de Faculteit Economie en Bedrijfskunde. Bij Industrial Engineering draait het om het ontwerpen en verbeteren van processen en systemen, zoals distributienetwerken, productie- en dienstverleningsprocessen. Daarbij wordt gebruikgemaakt van diverse methoden, waaronder wiskundige modellering. Iris Vis is betrokken bij onderzoeksprojecten over havenactiviteiten, containeroverslag en containertransport. Door een gift van Groningen Seaports (500.000 euro in vijf jaar), kunnen een gepromoveerd onderzoeker en een promovendus (aio) worden aangesteld om met Iris Vis te werken aan onderzoeksprojecten op het gebied van haven- en netwerkonderwerp.

<http://www.rug.nl/staff/i.fa.vis>

Alumnus president DNB

Klaas Knot, per 1 juli de opvolger van Nout Wellink als president van De Nederlandsche Bank, heeft sterke banden met de Rijksuniversiteit. Knot (Onderdendam, 1967) studeerde in 1991 cum laude af in de algemene economie aan de RUG en promoveerde er in 1995. Sinds 2005 is hij hoogleraar Geld- en bankwezen bij de Faculteit Economie en Bedrijfskunde in Groningen. Knot treedt in de voetsporen van Wim Duisenberg, eveneens RUG-alumnus, die van 1982 tot 1997 president van De Nederlandsche Bank was.

www.dnb.nl
www.rug.nl/staff/k.h.w.knot

Octrooien

Het onderzoek aan RUG en UMCG wordt voortdurend gescreend op economische en maatschappelijke valoriseerbare ideeën en het scouten van partijen die daarin geïnteresseerd zijn. De RUG begeleidt de volledige indieningsprocedure van octrooien en heeft een Patent Management Systeem (PMS) ingericht voor ontwikkeling en beheer. Voor de financiering van octrooien hebben UMCG en RUG een gezamenlijk octrooifonds ingesteld. In totaal zijn er in 2010 52 projecten uit het screeningsproces naar voren gekomen. In 13 gevallen heeft dit tot een octrooiaanvraag geleid, waarvan 8 op naam van de RUG en/of UMCG, en vijf op naam van derden waarbij uitvinders van RUG en/of UMCG waren betrokken. Wanneer het aantal indieningen vergeleken wordt met de voorgaande jaren, dan zien we een duidelijke stijging. In totaal zijn in 2010 € 777.579 aan licentie-inkomsten ontvangen (€ 662.500 in 2009). De verwachting is dat deze opgaande lijn zich in 2011 voortzet. De octrooi-aanvragen worden begeleid door de Transfer & Liaison Groep van de RUG.

Bron: Jaarverslag RUG 2010

Arabisch-Europees overleg

Van 3 tot 6 juli 2011 was Groningen het toneel van de Association of Arab and European Universities (AEUA) Presidents' Meeting. Naar schatting kwamen 100 Europese en Arabische universitaire bestuursvoorzitters dan bij elkaar om te spreken over wederzijdse belangen en samenwerking. De bijeenkomst werd mede gesponsord door Aramco Overseas Company (een dochteronderneming van staatsoliebedrijf Saudi Aramco) en Uitgeverij Springer.

Colofon

Redactie
 Hans Biemans
 Piet Bouma
 Gert Gritter
 Neeltje Miedema
 Bert Wolfkamp

Vormgeving
 Govert Sips

Oplage 1.300 exemplaren
 (controlled circulation)

Redactieadres
 Communicatie RUG
 Postbus 72
 9700 AB Groningen
 tel. (050) 363 5445
 fax (050) 363 6300
communicatie@rug.nl

juli 2011

